Görkəmli şəxsiyyətlər Anar haqqında

Reppresiya qurbanı olmuş Xudadat bəy Rəfibəylinin qızı Nigar xanım Rəfibəyli böyük bir yol keçmiş, Azərbaycan mədəniyyətinin inkişaf etməsi uğrunda çalışmışdır. O, öz həyat yoldaşı- Azərbaycanın böyük şairi Rəsul Rza ilə birlikdə Azərbaycan ədəbiyyatının yüksəlməsində xüsusi rol oynamışdır və məmnunam ki, onların övladı, Azərbaycanın böyük yazıçısı, Yazıçılar Birliyinin sədri hörmətli Anar da əcdadlarının, anasının, atasının işini davam etdirir və Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin inkişafına öz xidmətlərini göstərir. Görürsünüz Gəncə nə qədər böyük insanlar yetişdirir. Bir ailədə üç xalq yazıçısı- Rəsul Rza, Nigar Rəfibəyli, Anar.

Heydər Əliyev,
Ümummilli lider

* * *

Sizin istedadlı nasir, publisist və dramaturq olaraq çoxəsrlik ənənələrə malik ədəbiyyatımızın daha da zənginləşməsində müstəsna xidmətləriniz vardır. Ən müxtəlif janrlarda qələmə aldığınız əsərlərdə Siz söz sənətkarlarına məxsus yüksək məharətlə müasirlərimizin mənəvi aləminin dolğun təsvirinə nail olmuş, ardıcıl ədəbi-fəlsəfi axtarışlarınızla bədii fikrimizin yeni inkişaf mərhələsinin yaradıcılarından biri kimi səmərəli fəaliyyət göstərmisiniz.

Dilimizin saflığının qorunası uğrunda mübarizə yaradıcılığınızın mühüm istiqamətlərindən birini təşkil etmişdir. Xalqımızın böyük sənətkarlarının övladı olmaqla yeni tarixi şəraitdə azərbaycançılıq məfkurəsinin inkişafında xidmətləriniz danılmazdır.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

* * *

Yəqin biz xoşbəxt insanlarıq ki, Anarla eyni zamanda yaşayırıq, onunla dosttluq edirik, görüşürük, səfərlərə çıxırıq, dost məclislərində bir-birimiz haqqında tostlar deyirik. Mən Mədəniyyət naziri olan zaman Yazıçılar Birliyinin sədri Anarla bir çox vacib və önəmli ortaq tədbirlər keçirmişik. Anar ideyalar generatorudur, onun bir çox təklif və təşəbbüsləri həyata keçirilib və çox əhəmiyyətli olub. Hələ sovet dövründə o, Dədə Qorqud haqqında ssenari yazıb. Müstəqillik illərində isə Anarın irəli sürdüyü və unudulmaz Prezident Heydər Əliyevin dəstəklədiyi ideyaya əsasən "Dədə Qorqud"un yubileyi dünya miqyasında bayram edildi və yenə də Anarın təşəbbüsü ilə "Dədə Qorqud" ensiklopediyası yarandı ki, Anar onun Redaksiya Şurasının sədridir.

Polad Bülbüloğlu,
Azərbaycanın Rusiyadakı fövqəladə və səlahiyyətli səfiri

* * *

Ziyalı beyni bizim mənəvi sərvətimizdir. Bunula belə milli sərvətiqorumaq, ona qayğı göstərmək də vacibdir. Amma etiraf edək ki, qiymətli adamlarımızıqorumaq, onlara

qayğı göstərmək bir yana, yuxarıda dediyim kimi,ömrünü millətin dərdlərini dilə gətirməyə, uzun illər içində yaşadığımız totalitar recimin kökünü baltalamağa həsr etmiş Anar kimi ziyalılarımızı yerli-yersiz sancmağa, özümüzdən incitməyə ehtiyac var idimi? Axı, son 2-3 ildə bəzi qəzetlərimizin işi-peşəsi Anar kimi hörmətli ziyalılarımızı neştərləməkdən ibarət olmuşdur. İstiqlalımızı qazanandan sonra Sovet imperializminin kökünü baltalayan "Adamın adamı","Anlamaq dərdi", "Yaxşı padşahın nağılı" kimi o vaxt böyük cəsarət tələb edən əsərləri yazmaş Anarın xidmətlərini bu gün qiymətləndirmək əvəzinə, cürbəcür atmacalarla onun "yersiz" ifşası ilə məşğul olmaq mədəni xalqa yaraşarmı?

Bəxtiyar Vahabzadə,
Xalq şairi

***

Anarın «Ağ liman» povestindən bir misal gətirmək istəyirəm. Povestin qəhrəmanı Təhminə bu gün çox yayılmış emansipasiyaya uğramış qadın tipinin nümayəndəsidir: O, elmlər namizədidir, çox gözəl və çox da sərbəst yaşayır, daha dəqiq desək, Təhminə təsadüfi münasibətlərdə öz ifadəsini tapmış bu «sərbəstliyin» əsəridir, o, öz müstəqilliyini əhatə olunduğu adamların, əsas etibarı ilə obıvatellərin gözünəsoxaraq, əzablı həqiqilik axtarır. Burada sanki heç bir milli özünəməxsusluq yoxdur. Biz Təhminə surətinin bu kiçik təhlilində bilərəkdən mülahizələri ümumi şəkildə yürütdüksə də, bir söz çox yerinə düşdü ki, bu da «əzab» sözüdür. Təhminənin öz «emansipasiyasını», «modernliyini» məhz əzab ilə, necə qəlbən, necə hisslərə qapılaraq özünə də dərd etməsi tamamilə milli səciyyə daşıyır. Fransız qadını belə bir «emansipasiyanı», belə bir «modernliyi» təbii ki, heç vaxt özünün əzablı qayğılar mənbəyinə çevirməzdi. Bu yerdə məhz şərq sakini, məhz azərbaycanlı qadınının daxili aləminin, əzab-əziyyətlərinin şahidioluruq. Müəllifin məharəti və milli xüsusiyyətlərə sadiqliyi də məhz bu incə mətləbi duymasında və göstərməsində idi.

Elçin,
Xalq yazıçısı

* * *

Anarın bir yazıçı kimi yaxşı cəhətlərindən biri də budur ki, qələmə almaq istədiyi mövzunu mükəmməl araşdırır, tədqiqatçı kimi araşdırmalarla məşğul olur və onu bütöv qavradıqdan sonra yazıya başlayır.

İsmayıl Şıxlı,
Xalq yazıçısı

* * *

Bizcə Anarı ayıran keyfiyyət onun üçün tamamilə yeni olan sahələrdə də böyük əmək sərf etməsi, mümkün qədər mövzunun dərinlərinə enmək səyidir. Bu da yaratdıqlarının təbiiliyində, inandırıcılığında, bədii dilinin və obrazlarının cazibədarlığında özünü göstərir.

Anarın "Ağ liman", "Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi" kimi romanları bu yolda atılan addımlardır. "Şəhərin yay günləri", "Təhminə və Zaur" dramlarını da mən həqiqi sənət əsərləri hesab edirəm.

Mirzə İbrahimov,
Xalq yazıçısı

* * *

Türk dünyasının min beş yüz illik poeziyasına baş vuran bu kitab "Kitabi-Dədə Qorqud", "Oğuznamələr", "Divani-lüğət-üt-türk", "Əxtəri-kəbir" kimi kitablar oğuz tarixini, poeziyasını, dilini öyrənmək baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir. Min beş yüz ilin oğuz şeirindən nümunələri özündə toplayan kitab bir institut əməkdaşlarının birlikdə gördüyü və meydana qoyduğu bir tədqiqat külliyatı kimi bir, beş, on, on beş adamın işi deyil

Anar bir institutun işini görmüşdür. 1300 illiyini qeyd etdiyimiz "Kitabi-Dədə Qorqud"dan daha öncələrə əl uzatmışdır. 1500 illik türk dünyasının poeziyasının ağırlığını Anar çiyninə götürmüşdür.

Əzizə Cəfərzadə,
yazıçı

* * *

Anar, təbii ki, şəhər yazıçısıdır. Və mən inanıram ki, nəsil-nəsil oxucular üçün bizim yaşadığımız bu Bakı şəhərindən savayı, həm də Anarın yaratdığı, küçələrində onun qəhrəmanlarının küsüb-barışdığı, sevdiyi, tənhalıqdan əzab çəkdiyi bir şəhər də var. Və çoxları üçün gündən-günə dəyişən və böyüyüb-abadlaşan, amma böyüdükcə yadlaşan bu şəhərdən Anarın əsərindəki-roman, povest, hekayə və filmlərindəki o şəhər doğmadır...

Ramiz Rövşən,
Xalq şairi

* * *

Görkəmli Azərbaycan yazıçısı Anarın qələmindən çıxmış «Sizsiz» sənədli romanı müasir Azərbaycan ədəbiyyatının ciddi nailiyyətlərindəndir. Bu əsər göz yaşı və ürək alovundan yaranmış ən nəcib fikirlər, duyğularla yazılmışdır. Anar bu romanında Rəsul Rza və Nigar Rəfibəylinin bədii obrazlarını yaratmışdır. Bu gün ədəbiyyatla az-çox əlaqəsi olan, hər iki şairi sevən, oxuyan, onları tanıyanlar bilirlər ki, Rəsul Rzanın yaradıcılıq yolu sayılan, seçilən yoldur. Ədəbi gəncliyə qayğı deyəndə ölməz şair düşür yada. O, həmişə haya yetmək, kimisə büdrəmələrdən, yıxılmaqdan qorumaq üçün yaranmışdı elə bil.Bu əsər dərd, kədər, dözüm nəğməsidir. Əsərin dili çağdaş ədəbi dilimizin inkişafı və zənginləşməsi baxımından da xeyli maraqlıdır. Anarın bədii nəsr dili həyatın və insan varlığının dərin qatlarını öyrənən, ən incə fikir və duyğuları dürüst ifadə etməyə çalışan və buna nail olan realist sənətkarın dilidir. Ədəbiyyatımızın ümumi inkişafında, onun formaca, məzmunca zənginləşməsində misilsiz xidmətləri olan Rəsul Rza, Nigar Rəfibəyli haqqında yazılmış bu roman yüksək bədii keyfiyyətlərilə, yazı tərzi, üslubu ilə də yenidir, maraqlıdır. Mənim yazdıqlarım isə əsərin hər iki qəhrəmanına və onun müəllifinə böyük hörməti olan bir şairin ürək sözləridir.

Xəlil Rza Ulutürk,
Xalq şairi

* * *

Anarın, Anar yaradıcılığının həyatiliyi, realizmi, əgər təbir caizsə, bugünlüyü bizə əsl ədəbiyyat haqqında danışmağa tam haqq verir. Anar bir yazıçı, esseist və kino xadimi kimi öz yaradıcılığında müasir sənətin bir çox xüsusiyyətlərini birləşdirə bilmişdir, bu sintez ekletik xarakterlideyil, bütövdür, məqsədəuyğundur... Məhz buna görə də bu gün biz ədəbiyyatdan danışanda, müasir Azərbaycan nəsrinin son illərdə keyfiyyətcə yeni bir mərhələyə qalxdığını iqrar edəndə-yeni fikirli, yeni məzmunlu, yüksək realist mövqeli, geniş miqyaslı sənətdən danışmalı oluruq. Bu sənətin ön sıralarında Anar öz səsi və öz nəfəsi ilə uğurlu addımlarla gedir.

Yusif Səmədoğlu,
Xalq yazıçısı

* * *

Anar yaradıcılığının həqiqətən renesans genişliyinin istedad və maraq dairəsindən başqa, mənəvi qaynaqları da var:«özgə» əməllərilə, talelərilə, səyləri ilə bu qədər ürəkdən məşğul olmaq yalnız ölümü unutmayan və həyatı sevən adamın işidir.Anarın şəxsiyyət, sənətkar, ictimai xadim kimi Azərbaycan mədəniyyətində unikallığı aydın həqiqətdir. İstedadın, geniş erudisiyanın, xalqına, ölkəsinə gərəkli olmaq yolunda xidmətin və zamanın son dərəcə dəqiq duymağın belə üzvü vəhdətini mən başqa heç kəsdə görməmişəm.

Rüstəm İbrahimbəyov,
Xalq yazıçısı

* * *

Ədəbi həyatda da teatrdakı kimi hərənin öz «ampulası» var və öz təbiətinin ziddinə gedib bundan kənara çıxmaq asandeyil. Mənə elə gəlir ki, Anar ədəbiyyataepizodik, ikinci-üçüncü dərəcəli rollar üçün gəlməyib. Elə bu xüsusiyyət ona həm bədii, həm dəelmi-publisist yaradıcılığında mədəniyyət tariximizin ən qaynar nöqtələrinə əluzatmaq, ən müqəddəs səhifələrini çevirmək haqqı kimi bir mənəvi imtiyaz verib.

Sabir Rüstəmxanlı,
Xalq şairi

* * *

Anarın Gənc tamaşaçılar Teatnnda göstərilən pyesi yalnız teatr tamaşası deyil, həm də Ana haqqında, ana məhəbbəti, ana ləyaqəti, ana qəlbi və ana taleyi haqqında lirik romans təsiri bağışlayır. Hadisələr bir neçə saat ərzində cərəyan edir. Amma tamaşanın təsiri, tamaşadan aldığımız bədii zövq uzun zaman bizi tərk etmir, yaddaşımızda şirin bir xatirə kimi yaşayır.

Əliağa Kürçaylı,
şair, dramaturq

* * *

Həm yaradıcılığında, həm ictimai fəaliyyətində azadlıq, demokratiya, müstəqillik ideyalarına sadiqliyinə görə Anar mənim bu qədər yaxın qələm qardaşımdır. Uzun illərin təmasları bizi bir-birimizə qarşılıqla rəğbət hissləri ilə bağlamışdır.

Çingiz Aytmatov
Qırğızıstan yazıçısı

* * *

İstedad, ağıl, müdriklik heç nəynən əldə edilməyən, insana ilahi tərəfindən bəxş edilən paydır. Bu əvəzolunmaz paya sahib olan seçilmişlər zülmət gecədə yol göstərən parlaq ulduza bənzəyir, xalqın qürur mənbəyinə çevirilirlər. Milli-mənəvi dəyərlərimizin daşıyıcıları olan belə şəxsiyyətlər haqqında düşünəndə göz önünə ilk gələnlərdən biri də Anar olur.

Qəzənfər Paşayev,
Əməkdar elm xadimi, professor

* * *

Anar Dədə Qorqud abidəsində irəli sürülən əsas ideyanı düzgün dərk etmiş, Dədə Qorqud adı ilə bağlı tədqiqatlara yaxından bələd olmuş, istedadlı bir yazıçı olduğundan öz ssenarisində bu çətin vəzifənin öhdəsindən müvəffəqiyyətlə gələ bilmişdir. Son dərəcə istedadlı yazıçı Anarın ssenarisi əsasında çəkilmiş bu film Azərbaycanda baş verən tarixi hadisələri filosof Dədə Qorqud təhkiyəsiylə, orijinal bir şəkildə tamaşaçıya çatdırır.

Həmid Araslı,
Əməkdar elm xadimi, professor

* * *

Anar yaradıcılığının ən qüvvətli cəhəti məhz bu insan dəyərlərini açmaq, özü də o insanların öz gözləri, öz ölçüləri ilə açmaqdır. Anarın obrazları mənfilik, müsbətlik və təmtəraqlı konfiliktlər xatirinə qəlibə salınan ekzotik nümunələr deyillər, onlar sırf real insanlardır və hər konkret situasiyada öz real insan xislətləri ilə çıxış edirlər. Anar polifonik yazıçıdır.

Aydın Məmmədov,
tarixçi

* * *

Mən yüksək şəxsiyyətli, sevimli şairimiz rəhmətlik dostum Rəsul Rzanın oğlu, mənimlə müqayiəsədə gənc dostum Anarı ona görə sevirəm ki, o, atasından gələn bir çox insani keyfiyyətləri keşməkeşli dövrlərdən keçirərək özündə yaşadabilib, öz zəhməti, öz çalışqanlığı hesabına biliyini, səviyyəsini artıraraq kamil bir insan, çoxsahəli yaradıcılığı olan həssas duyğulu bir sənətkar və yüksək mədəniyyətli dövlət xadimi olub.

Tofiq Quliyev,
Xalq artisti, bəstəkar

* * *

Tallinn, Moskva, Roma, Paris və dünyanın bir çox böyük şəhərlərində olmuşam və oradan Azərbaycana baxanda həmişə Anarı görmüşəm.

Toğrul Nərimanbəyov,
Xalq rəssamı

* * *

Mən Anara hörmət edib, ona görə onu sevirəm ki, o həm istedadlı yazıçıdır, daha geniş mənada sənətkardır, həm də mənim dostum rəhmətlik Rəzu Rzanın oğludur, ona bütün işlərində Allahdan uğurlar diləyirəm.

Mikayıl Abdullayev,
Xalq rəssamı

"Təhminə və Zaur" pyesi müasir insan, gəncliyin pak amalı və saf mənəviyyatı barəsində poetik bir himn idi.

Açığını deyim ki, bəlkə də Azərbaycan teatrında ürəklərə. hislərə bu qədər güclü təsir göstərən az əsər oynanılmışdı. Neçə vaxt ardı-arası kəsilmədən, mütəmadi göstərilən bu tamaşaya bilet tapmaq mümkün deyildi. Tamaşaçıların əksəriyyəti ina ikinci, üçüncü dəfə baxmaqdan çəkinmirdilər.

Mən Təhminəni bütün varlığıma elə hopdurmuşdum ki, onu necə var idi eləcə görürdüm, hiss edirdim, duyurdum və yaradıcılıq imkanlarımdan istifadə edib onu olduğu kimi-yaxşı və pis cəhətləri ilə birlikdə bütöv bir xarakter kimi səhnədə canlandırmağa səy göstərirdim.

Amaliya Pənahova,
teatr və kino aktrisası

* * *

Anar həyatda, sənətdə heç kimə bənzəmir, ədəbiyyatımızda onun özünəməxsus yeri və dəsti-xətti var. Hər hansı bir əsərini oxuyanda bilirsən ki, bu, Anarın qələmindən çıxıb. Elə özünün çəkdiyi filmlər də adi bədii filmlər deyil. Mən Anarı bir yazıçı kimi çoxdan tanıyıram. Mən çox rejissorlarla işləmişəm. Amma Anarda başqalarından fərqlənən cəhətlər görmüşəm. Çəkiliş meydançasında çox danışmaqla, obrazı aktyora uzun-uzadı başa salmaqla işiyoxdur. O, baxışları ilə, iki kəlimə ilə sözlə aktyoru inandırır. Mən Anarla fəxr edirəm. Moskvada yaşlı nəsldən olan ədiblərin ona necə hörmət və izzətlə müraciət etdiklərini görəndə ürəyim dağa dönürdü...

Həsən Məmmədov,
Xalq artisti, kinoaktyor

* * *

«Azərbaycanfilm» studiyasında yaranmış və Mərkəzi televiziya ilə nümayiş etdirilmiş«Üzeyir Hacıbəyov. Uzun ömrün akkordları» filminin ssenarı müəllifi və rejissoru Anardır. Film bəstəkarın yaradıcılığının dərin xəlqi köklərini, onun doğma torpağına üzvü bağlılığını əksetdirir. Xatirələrin, tarixi sənədlərin, bədii kinoyla uzlaşması bəstəkarıntaleyi, Azərbaycan musiqi-səhnə sənətinin inkişaf yolları haqqında düşüncə-film yaratmağa imkan vermişdir.

Rəşid Behbudov,
Xalq artisti

* * *

Anarın bizim kinematoqrafiyada rolu olduqca böyükdür. Onun yaradıcı kimi iştirakı ilə çəkilən filmləri sadəcə olaraq sadalamaq belə çətindir. Hələ demirəm ki, bu, yalnız kəmiyyətinədeyil, həm də geniş bədii diapazonuna, dövrü, xarakterləri, janrları, əhval-

ruhiyyələri əhatə etməsinə görə uzun bir siyahıdır... Bir sözlə, analitik yazıçı-publisist, kinoşünas olsaydım, onun haqqında kitab yazardım, sadəcə qəzet məqaləsi yox.

Oqtay Mirqasımov,
Xalq artisti, kinorejissor